

STRATEJİ VE STRATEJİK MADEN

Necati Yıldız / Maden Yük. Müh.

"**Strateji**" ve "**Stratejik maden**", sektörde sıkça kullanılan iki sözcüktür. Bu sözcükler Fransızca kökenli olup Türk Dil Kurumu Sözlüğünde "**Strateji**: (i) 1-Önceden belirlenen bir amaca ulaşmak için tutulan yol. 2-Bir ulusun veya uluslar topluluğunun barış ve savaşta benimsenen politikalara en fazla desteği vermek amacıyla politik, ekonomik, psikolojik ve askeri güçleri bir arada kullanma bilimi ve sanatı. Stratejik:(s)l-Stratejiye ilişkin. 2-Askeri bir görüş açısının önemini belirten, savaşı doğrudan doğruya ilgilendiren (her şey için kullanılır). Stratejik bir bölge, stratejik bir silah." şeklinde tanımlanmıştır.

"Strateji" sözcüğü Büyük Larousse Ansiklopedisinde "**Strateji**: 1-Askeri güçlerin hareketini siyasal iktidarcı belirlenmiş bir hedefe ulaşacak biçimde birleştirme sanatı. 2-Bir savaşın sürdürülmesi ya da bir ulusun ya da ittifakın savunma hareketi için gerekli, siyasi, iktisadi ve manevi güçlerin hareketini birbiri ile uyumlu kılma sanatı. **Stratejik**: 1-Taktik sözcüğünün karşıtı olarak, askeri stratejiyi ilgilendirene denir. 2-Savaş ve savunma politikasında kullanılan her şeye denir. 3-Kesin olarak belirlenmiş bir plan çerçevesinde gerçekleştirilen parlamenter bir stratejiye denir. 4-**Stratejik hammaddeler**, bazı ülkelerce üretilen, gelişmiş ülkelerce kullanılan ve bazı gelişmiş teknolojiler için gerekli olan madenlerin hazırlanmasında kullanılan maddeler" olarak ifade edilmiştir.

Ana Britanica Ansiklopedisinde "**strateji**: Savaşta belirlenmiş hedeflere ulaşmak için eldeki bütün kaynakları (askeri, ekonomik, siyasal vb) uygun bir biçimde seferber etme ve düzenleme sanatı veya bilini....." şeklinde açıklanmıştır.

Stratejik maden denildiğinde kavramı iki boyutu ile değerlendirmekte yarar vardır:

- 1 .Askeri boyutu,
- 2.Ekonomik boyutu

Uranyum atom bombasının temel maddesi olup günümüzde yaygın olarak nükleer san-

rallarda enerji üretiminde ve sanayiinin değişik dallarında teknolojik uygulamalarda kullanılmaktadır. Uranyum hala nükleer silah yapımında kullanılan bir madendir.

Ülkelerin hemen hemen tamamında radyoaktif mineraller ile ilgili özel yasal düzenlemeler vardır ve bu minerallerin devletler arasındaki ticareti hükümetlerin kontrolü altında yapılmaktadır. Bu hali ile radyoaktif mineraller savunma boyutu yanı sıra ekonomik boyutu ile de stratejik maden olarak önem taşımaktadır.

Radyoaktif minerallerle ilgili faaliyetler 3213 Sayılı Maden Kanununun 50 inci maddesi ile düzenlenmiştir:

"**Madde 50.** Bu Kanunun yürürlük tarihinden sonra toryum ve uranyum madenlerinin aranması ve işletilmesi bu Kanun hükümlerine tabidir. Üretilen cevher Devlete veya Bakanlar Kurulunca tespit edilecek yerlere satılır."

Bu maddeye göre uranyum ve toryum madenleri gerçek veya tüzel kişilerce aranıp işletilebilir. Ancak Devlet, üretilen bu madenlerin pazarlanmasını kontrol altında tutmaktadır.

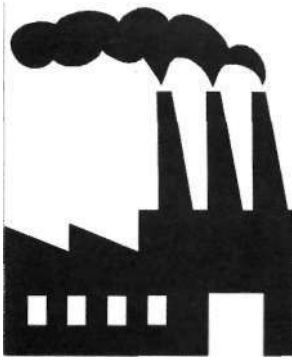
Genel olarak dünyada ya da bir ülkede az bulunan, oluşum itibarı ile bir bölgede, bir ülkede yoğunlaşmış, kullanımını diğer sanayi dallarını doğrudan ilgilendiren, ikame edilme olanakları az, bir ülke ya da bir bölge için özel ekonomik önem taşıyan, askeri amaçlar için kullanım özelliği olan madenler "**stratejik madenler**" olarak tanımlanabilir. Bazen stratejik olmayan bir madenin olağanüstü durumlarda stratejik olması mümkündür.

Stratejik madenler, bu madeni kullanan teknolojilere sahip olunması ile bir anlam taşımaktadır. Hindistan ve Pakistan fakir olmalarına karşın nükleer teknolojiye sahip ülkelerdir. Bu ülkelerin nükleer teknolojiye sahip olmaları, onlara uluslararası plat-

formda ayrı bir önem kazandırmaktadır.

Barış zamanında, uluslararası boyutta bir değerlendirme yapıldığında dünya pazarlarından **"rekabet edilebilen fiyatlarla, herhangi bir kısıtlama ve güçlükle karşılaşmadan sağlanan madenler"** stratejik değildir. Savaş gibi olağanüstü durumlarda durum biraz daha farklıdır.

Bazen sahip olunan "stratejik bir maden"in, bu madenle ilgili uygulanan yaptırımlar nedeni ile, ülke ekonomisini olumsuz yönde etkilemesi de mümkündür. Bu kaynaklara sahip olmak isteyen ülke ya da ülkelerce, kaynağa sahip ülkeler üzerinde değişik hesaplar yapılabilmektedir. Buna en güzel örnek günümüzde güçlü ülkelerin Irak üzerinde haksız olarak değişik tasarruflarda bulunma istekleridir. Bu nedenle günümüzde "stratejik maden" kavramını uluslararası ilişkiler, dünyada askeri ve ekonomik güç oluşturan ülkeler ya da oluşturulmuş ülke birlikleri kapsamında değerlendirilmesi zorunludur.

Ekonomik anlamda stratejik maden ve strateji kavramları, madenin ülkenin sosyo-ekonomik yapı içindeki katkısını ön plana çıkarmaktadır. Belirli bir maden, bir ülkenin ya da bölgenin ekonomisini belirleyici boyutta önem taşıyor ise o maden bölge ya da ülke için stratejik olarak kabul edilmelidir.

Şili'deki bakır madeni yıllardır ülke ekonomisini sırtında taşımıştır. Bu ülke için bakır madeni stratejik bir madendir. Zonguldak Havzasında taşkömürü üretimi bölgenin sosyo-ekonomik yapısında vazgeçilmez bir ekonomik faaliyettir. Ayrıca, demirçelik için "kok kömürü" üretiminde kullanılması taşkömürüne ayrı bir önem kazandırmaktadır. Bu anlamı ile taşkömürü ve demir cevheri askeri ve sosyo-ekonomik açıdan ülkemiz için "stratejik maden" özelliği taşımaktadır.

"Stratejik maden" denildiğinde söz konusu madenin "ikame" edilip edilemeyeceği de önemlidir. Bundan 40 yıl öncesi mutfaklarda kalaylanmış bakırdan yapılan malzemeler kullanılmıştır. Daha sonra bakır yerini alüminyuma bırakmış, sonraları çelik,

emaye, teflon ve zaman içinde de cam kaplar mutfaktaki yerini almıştır. Bu gelişmenin ya da ikamenin nedeni insanların sürekli olarak daha ekonomik, daha kullanışlı yeni maddeler arayışı içinde olmalarıdır.

Bir maddenin ikame edilme şansının yüksek olması, o maddenin değerini ve stratejik maden olma özelliğini azaltan bir etkidir.

Madenin az bulunması ya da bir ülkede ön plana çıkması madenin stratejik maden olduğu anlamına gelmemelidir. Böyle bir durumda bu maddeden ülke insanların uzun vadeli nasıl yararlanılabileceği yollarının iyi belirlenmesi yani **iyi bir strateji çizilmesi** gerekmektedir. Yüksek fiyat, alıcı ülkeleri yeni ikame maddeler aramaya yönlendirecek, sürdürülen araştırmaları hızlandıracaktır. Dünyadaki çoğu ülkenin AR-GE faaliyetlerine verdiği önem unutulmamalıdır.

Sonuç olarak: Maden dar bir **"stratejik"** kavramı içine sıkıştırılmamalıdır. Bir ülke için "stratejik maden" kavramından öte ülkenin doğal kaynaklarının ekonomisine katkısını artırmak için ulusal ve uluslararası platformlarda uygulanacak üretim ve pazarlama gibi unsurları içeren bir **"strateji belirlenmesi"** daha önemlidir.

Madenlerle ilgili strateji belirlenirken:

- Dünya rezerv büyüklüğü ve dağılımı,
- Madenin ve bu maddeden üretilen ürünlerin ikame edilme şansı,
- Madenin sağlanabileceği diğer kaynaklar,
- Uluslararası pazarlara hakimiyet ve fiyatlar,
- Madenden elde edilen ürünlerin insan yaşantısı için gerekliliği ve kullanım alanları,
- Ürün ile ilişkili ticaret yapan ülkeler,
- Ürünün ülke ekonomisine katkısı,
- Savunma kapsamında kullanım alanı,

Ülke ve hükümetin uluslararası saygınlığı ve ülkenin dünya ülkeleri içindeki fiziki gücü mutlaka değerlendirilmelidir. *M*